

ROLUL CUVINTELOR REALITĂȚI ÎN DISEMINAREA INFORMAȚIEI CULTURALE

Corina IORDAN

Esența culturii ca fenomen reprezintă un mod specific de organizare și dezvoltare a vieții umane, concretizată în produsele muncii spirituale și materiale, în sistemul de norme și instituții sociale, în valori spirituale, în relația dintre oameni, precum și în cea a oamenilor cu natura. Întrebarea dacă limba poate fi o reflectare a culturii ocupă un loc central în lingvistică. Răspunsul la această întrebare depinde de modul în care este rezolvată problema ce ține de capacitatea limbii de a reflecta realitatea, cultura fiind o parte

constituentă a acesteia. Limba prezintă toate caracteristicile culturii materiale și spirituale a oamenilor, fiind utilizată pentru păstrarea cunoștințelor, precum și pentru partajarea și transmiterea lor generațiilor viitoare.

Există cunoștințe familiare tuturor, care constituie moștenirea umanității ca întreg, dar există și cunoștințe specifice, cunoscute doar de un anumit grup de oameni, spre exemplu, o anumită națiune. Fiecare țară are trăsăturile sale naționale, iar limba conține numeroase cuvinte și expresii cu anumite sugestii și referiri culturale. Mulți experți oferă diverse denumiri pentru acest tip de cuvinte. P.Newmark utilizează termenul de „cuvânt cultural” [3], S.Vlahov și S.Florin le numesc „cuvinte realități” [6], iar B.Nedergaard-Larsen propune termenul de „elemente legate de cultură” [2]. Cuvintele realități sunt utilizate de purtătorii unei culturi în toate domeniile vieții: social, economic, politic, spiritual – și adesea sunt reflectate în textele scrise și orale, care sunt apoi supuse procesului de traducere. Datorită faptului că cuvintele realități reflectă aspectele vieții unei societăți și ale unui popor, în a cărui limbă ele au apărut, aceste unități lexicale constituie exponenții identității culturale și naționale. Anume prin intermediul acestor cuvinte poate fi observată legătura strânsă dintre limbă și cultură.

Potrivit lingviștilor bulgari S.Vlahov și S.Florin, cuvintele legate de o anumită cultură, numite cuvinte realități, reprezintă cuvinte (sau expresii) care denumesc obiecte caracteristice vieții (viața de zi cu zi, cultură, dezvoltarea socială și istorică) unei națiuni și străine alteia; fiind purtători ai coloritului național și/sau istoric, ele de obicei nu au un echivalent exact în alte limbi, necesitând o abordare specială în procesul traducerii [6, p.47]. O altă definiție a cuvintelor realități oferită de D.Robinson este următoarea: cuvinte și expresii care sunt fundamentate atât de puternic și exclusiv într-o cultură, încât acestea sunt aproape imposibil de tradus în termenii verbali ai unei alte culturi [4, p.171].

Cuvintele realități cuprind valorile unei comunități naționale, care lipsesc în totalitate într-o altă comunitate sau se deosebesc în mod semnificativ, alcătuind baza socioculturală națională, care, într-un fel sau altul, își găsește reflecția sa în limbă. Studiarea bazei socioculturale naționale și a lexicului care o reflectă este necesară

pentru înțelegerea profundă și în întregime a originalului și pentru redarea informației despre aceste valori în traducere cu ajutorul limbii unei alte culturi.

Diverși lingviști oferă clasificări diferite în ceea ce privește cuvintele realități. Astfel, spre deosebire de P.Newmark care propune o clasificare destul de simplă a cuvintelor realități, și anume [3, p.95]: 1) ecologie; 2) cultură materială: a) mâncare; b) îmbrăcăminte; c) case și orașe; d) transport; 3) cultură socială; 4) organizații și tradiții; 5) gesturi și obiceiuri; S.Vlahov și S.Florin oferă o clasificare detaliată. Aceștia clasifică cuvintele realități în [6, p.47-79]: A. cuvinte realități geografice – a) denumiri de elemente ce țin de geografia fizică și meteorologie; b) denumiri de elemente geografice care au anumite legături cu activitatea umană; c) denumiri de endemisme (ex.: colibri, muson, kiwi etc.); B. cuvinte realități etnografice – în această categorie sunt incluse majoritatea cuvintelor ce denumesc concepte care aparțin științei, ce studiază viața și cultura popoarelor, obiceiurile, religia, arta, folclorul etc.– a) mod de viață; b) muncă; c) artă și cultură; d) obiecte etnice; e) măsuri și bani (ex. leu (bancnotă), ie, nai etc.); C. cuvinte realități sociopolitice – a) organizarea administrativ teritorială; b) organe de conducere și autorități; c) viața sociopolitică; d. cuvinte realități militare (ex.: gubernie, șerif, baron etc.).

Un alt concept care se împletește cu limba, cultura și cuvintele realități este traducerea. Aceasta reprezintă atât o comunicare între două limbi, cât și o comunicare între două culturi. Potrivit lui Quale, traducerea este o comunicare dincolo de culturi; Snell-Hornby descrie traducerea ca fiind un eveniment intercultural [1, p.367]. Astfel, considerând traducerea un caz de contact intercultural, putem spune că în procesul traducerii are loc un fel de adaptare a culturii unei limbi străine. Traducătorul tinde spre redarea maximă a specificului național al unei anumite comunități lingvistice și culturale. Diverși cercetători propun diferite tehnici de traducere a cuvintelor realități. L.K. Latyshev [7, p.121-126] propune următoarele tehnici: transliterație, descriere, traducere aproximativă, crearea unui nou termen. Având la dispoziție mai multe tehnici de traducere, traducătorul profesionist trebuie să se gândească foarte bine la toate opțiunile de traducere existente pentru a o alege în cele din urmă pe cea mai bună, care ar transmite cu exactitate semnificația cuvintelor realități, fără a pierde coloritul acestora în procesul traducerii.

Totodată, vorbind despre traducerea interculturală, trebuie să menționăm că există două strategii de traducere care pot fi alese de către traducător atunci când acesta are de-a face cu un context social și cultural, și anume aclimatizarea (domestication) și alienarea (foreignisation). Aceste două strategii sunt propuse de către L.Venuti. Astfel, alienarea este orientată spre textul-sursă și are ca scop păstrarea culturii textului-sursă. În acest caz „codurile culturale” ale limbii-țintă sunt sacrificate pentru a-l face pe cititorul textului tradus să simtă caracterul străin. De asemenea, aceasta poate fi văzută ca o modalitate de a încuraja cititorii limbii-țintă să fie interesați de alte culturi. Strategia de aclimatizare implică adaptarea textului-sursă la cultura textului-țintă. Această strategie este orientată spre limba-țintă și este concentrată pe așteptările cititorilor care doresc să aibă la dispoziție o traducere bazată pe cultura lor proprie. L.Venuti compară aceste două strategii, concluzionând că aclimatizarea poate reduce din mesajul textului-sursă, iar alienarea este cea strategie care trebuie utilizată la traducerea textului-sursă, chiar dacă unii cititori ar putea considera rezultatul traducerii ca fiind ciudat [5, p.20].

Coloritul național al unei opere literare adesea este exprimat prin cuvintele realității, afirmă specialiștii din domeniul literaturii și al traducerii literare. Cu cât o operă literară este mai aproape de viața națională în ceea ce privește tematica, și de folclor în ceea ce privește stilistica, cu atât mai clar poate fi observat coloritul său național. Coloritul este acea colorare a cuvântului pe care acesta o obține datorită apartinerii denotatului unui anumit popor, stat sau regiune unei epoci istorice concrete. În scopul păstrării coloritului național al unei opere literare, cuvintele realității în procesul traducerii în limba-țintă, de regulă, nu sunt traduse, ci transliterate, dat fiind faptul că acestea aparțin categoriei cuvintelor intraductibile.

Referințe:

1. BRATT PAULSTON, C., KIESLING, S.F., RANGEL, E.S. *The Handbook of Intercultural Discourse and Communication*. Oxford: John Wiley & Sons, 2012. 531 p.
2. NEDERGAARD-LARSEN, B. Culture-bound Problems in Subtitling. In: *Perspectives: Studies in Translatology*, 1993, nr. 1/2, p.33.
3. NEWMARK, P.A. *Textbook of Translation*. Hertfordshire: Prentice Hall International, 1988. 306 p.

4. ROBINSON, D. *Becoming A Translator: An Accelerated Course*. London: Routledge, 2003. 344 p.
5. VENUTI, L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. New York: Taylor & Francis e-Library, 2004. 353 p.
6. ВЛАХОВ, С., ФЛОРИН, С. *Непереводимое в переводе*. Москва: Международные отношения, 1980. 342 с.
7. ЛАТЫШЕВ, Л.К. *Курс перевода: Эквивалентность перевода и способы ее достижения*. Москва: Международные отношения, 1981. 246 с.